Az abrudbányai pezsgő unitárius életre csak apja elmeséléseiből emlékszik, mint mondja, amikor ő a városba került, a templom éppen sólerakatként, majd szövetkezeti bútorraktárként szolgált, majd teljesen kiürült.

Katolikusok, református közös gondnok

Schneider Piroska nem az egyedüli, aki más felekezetűként lépi át a katolikus templom küszöbét. Kopenetz Loránd református létére a katolikusok gondnoka. „A reformátusoknál is, a katolikusoknál is gondnok vagyok, az unitáriusoknál az, aki ellenállt a bontásnak, ezek után még csak főrabbi kéne legyek!” – neveti el magát a gyógyszerész. „Nem az számít, hogy valaki vastag nyakú kálvinista legyen. Mint ahogy az sem, hogy pápista. Nekünk, abrudbányai magyaroknak kompromisszumot kell kötnünk a cél érdekében” – teszi hozzá Ladányi Sándor. Az új lelkész tudja, mit beszél: a városban ő az egyetlen magyar, aki nem vegyes házasságban éli az életét. A kétgyerekes családapa a megye másik térségéből, Enyedszentkirályról érkezett a Mócvidékre. Lényegében szülőfaluját hagyta ott, miután megtapasztalta, hogy senki nem lehet próféta saját hazájában. Enyed és környékének demográfiai hanyatlása viszont jócskán megedzte a kisebbségi helyzet kezeléséhez: Ladányi Abrudbányán 37 hívet talált, Verespatakon mindösszesze egyet. Azt is csak az egyházi nyilvántartásban, hisz jó ideje Németországban tartózkodik.

A katolikus templomot a román lakosság is előszeretettel látogatja. Perselynyitáskor a gondnok időnként 500 lejes bankókat is talál, amelyekről tudja, csakis ortodox hívek adományozhatták. De nemcsak Szent Antal hoz „az eklézsiára”, hanem a templom ezüst harangja is. A népi hiedelem szerint, ha azt meghúzzák, a halálos ágyán fekvő beteg vagy meggyógyul, vagy hamarosan megszabadul a szenvedéstől, és visszaadja a lelkét a Teremtőnek.

Csibi Barna bosszúja megbosszulta magát

Egyébként a vérre menő román–magyar ellenségeskedés már a múlté – állítják a helyi magyarok. Bár 170 esztendővel ezelőtt a forradalom kitörését a két nép még együtt ünnepelte... Időnként akad egy-egy forrófejű, aki megkavarja az állóvizeket, de az indulatok felkorbácsolásán túl nemigen jut semmire. Legutóbb a „Jankó-akasztó” Csibi Barnának sikerült magára haragítania a helyieket, miután állami munkaadója, a pénzügyi hatóság, gusztustalan tréfájáért, büntetésből Csíkszeredából Abrudbányára helyezte. A „vitéz székely legény” azonban kicselezte a fináncot, és nem jött el a Mócvidékre. „Szerencséjére – állapítja meg Kopenetz, majd hozzáteszi – meg a mi szerencsénkre. Különben minden, amit felépítettünk, egyik a napról a másikra összeroppant volna”. Avram Iancu képletes felakasztásával Csibinek sikerült az érchegységi románság tyúkszemére lépnie. A köznép tiltakozásként a főtérre vonult, és csak a helyi ortodox pópa, Câmpeanu atya józan és csitító hatású gondolkodásának sikerült elejét vennie a lincshangulatnak.

„Egyesek azt kiabálták, hogy amennyiben Csibi beteszi a lábát a városba, elvágják a torkát. A polgármesteri hivatalban összeült a városvezetés, petíciót írt a kormánynak. Szóval forró napokat éltünk meg...” – idézi fel a néhány évvel ezelőtt történteket Kopenetz Loránd, aki független jelöltként képviseli a város magyarságát a helyi önkormányzat.

Szőnyeg alá söpört sérelmek

Ha ma az utcán vagy a kocsmában arról kérdezed az abrudbányai vagy a környékbeli hegyi falvakból és tanyákról betelepedett románokat, milyen viszonyban vannak a magyarokkal, rosszat vagy sértőt egyikük sem mondana. A szülők, nagyszülők elmeséléséből még a Trianon előtti állapotokat is képesek méltatni. Csak 1848-ra ne tereljük a beszélgetést! A legtöbb románban még mindig az a történelmi és matematikai képtelenség él, amit a múlt hamisításából sportot űző, történészekké felcsapott politikusok és újságírók ültettek el: Kossuth meg a Mócvidék 40 ezer román áldozata. Hogy még a magyar forradalmárokkal szöges ellentétben álló császári birodalom is egészen mást állít, teljesen mellékes. Hogy a térség temetőiben összesen nincs enynyi sírhely, az sem számít. Negyvennyolcról a magyarságnak is megvan a véleménye – egészen más megvilágításból és forrásból. Csupán Fazakas doktor nagymamájának, a református templommal szemben lakó Séra Gizellának a pincéjében mintegy harmincan lelték halálukat amikor Iancu pusztító seregei rájuk törte az ajtót. Mindemellett a nyugalmazott orvosprofesszornak sincs panasza a románokra. Az idő sok mindent megszépít, vallja, miközben arról mesél, miként próbálták iskolás korában kidobni őt meg társát, a református pap fiát, Tar Bélát a Tordára pöfékelő vicinálisból csak azért, mert magyarul beszéltek egymás közt. Azt sem felejti, hogy lelkész édesapja korai halála után a három kiskorú gyerekkel maradt anyja egy román tanítóhoz ment férjhez, aki benősülése után azon nyomban kitiltotta a magyar szót a házból. A tizenéves Béla ekkor fogta magát, és néhány házzal odébb, nagymamájához költözött.

Ladányi Sándor református lelkész (balra) és Kopenetz Loránd gondnok az abrudbányai lelkészi hivatalban

Anyanyelvükkel ismerkedő magyarok

A történelem kereke nagyot fordult: már régóta nem a románok járnak magyar iskolába, hanem a magyarok románba. Ennél már csak az szomorúbb, hogy úgy sajátítják el az állam nyelvét, hogy közben meg sem tanulják a sajátjukat. Pedig valamikor nem volt kérdés, hogy a mócvidéki magyarok beszélik-e anyanyelvüket vagy sem. Nem kell másfél évszázadnyit visszakanyarodnunk a történelembe, amikor még a rettegett Avram Iancu is jól beszélte a nyelvünket, elég, ha csak az ezredforduló utáni korszaknál időzünk el egy picit. Kopenetz Loránd 2003-ban nősült, feleségül véve aranyosbányai osztálytársát, Medát. Anyja ekkor kerek-perec kijelentette, a menyecske kedvéért a család nem fog románul beszélni; ha meg akarja értetni magát, tanuljon meg ő magyarul. Az anyósnak sikerült érvényesítenie az akaratát, főként, hogy menye is örömmel iratkozott be a kolozsvári Heltai Alapítvány tanfolyamára. De nem mindenkinek adatott meg ez a lehetőség. A magyar állampolgárság megszerzésének lehetősége sokaknak megdobbantotta a szívét. A hidegzuhany akkor jött, amikor kiderült, a kérvényezők közül jó páran nem ismerik anyanyelvüket.

„Annyit el tudtunk érni, hogy az érintetteket nem utasították vissza végérvényesen. Az emberek elkezdtek szorgalmasan tanulni, és fél év után ismét beadták papírjaikat. Másodjára sikerrel jártak” – meséli az RMDSZ-elnök, hozzátéve, hogy a Fehér megyei román sajtó egy ideig kajánul csámcsogott az arculcsapás fájdalmán. Az igazság az, hogy a diplomáciai képviseleten nehezen értették meg, miféle magyar az, aki nem ismeri az anyanyelvét. „Némi időbe telt, amíg elmagyaráztam, a Mócvidék nem Székelyföld. Az ember minden vasárnap ott van a templomban, egyesületi tag, RMDSZ-szavazó, magyarnak tartja magát, csak hát nem volt kitől megtanulnia magyarul. Erre a konzulátuson azt kérdezték: és akkor ők mit tehetnek? Segítsenek abban, hogy az abrudbányai magyarok megtanuljanak magyarul – válaszoltam. Ha a cégem által én tudok erre pénzt áldozni, akkor biztos a magyar államnak is van honnan egy kis támogatást előteremtenie” – eleveníti fel az állampolgárságért folytatott harc egyik „ütközetét” Kopenetz. A „béke” meghozta a gyümölcsét: ma már minden egyes abrudbányai és környékbeli magyar tud valamelyest anyanyelvén, ugyanakkor büszke kettős állampolgár. Az anyaországi csapok is megnyíltak; ha nem is csurran, de cseppen pénz a gyermekek nyári táboroztatására, anyaországi és vajdasági kirándulására, a délutáni óvoda működtetésére, különböző ünnepek megülésére.

Mindez, akárcsak a más szórványtelepülésekhez képest lényegesen alacsonyabb átlagéletkor, bizakodásra ad okot. „A magyarországi turisták imádják a lepusztult Mócvidéket, mert itt, a romos épületek és megfogyatkozott magyarság láttán, egymás vállán sirathatják a múltat. De mi nem a katasztrófaturizmust szeretnénk fejleszteni. Célunk templomainkat, középületeinket helyrehozni, közösségünket felrázni” – osztja meg derűlátó elképzeléseit Kopenetz Loránd. Ahogy fogalmaz, a város magyarságát a történelem során kétszer is lenullázták, és mindkét alkalommal talpra állt. A gyógyszerész-politikus abban bízik, hogy most is lesz annyi ereje és tartása az abrudbányai közösségnek, hogy megmaradjon. És főként megmaradjon annak, ami.

A város főterét a református templom és az egyházi tulajdonban levő környező épületek uralják